

прямувати і слід наполегливо шукати шляхи досягнення цієї мети.

На закінчення хотів би сказати, що проблема залучення та закріплення наукової молоді постійно знаходиться у центрі уваги Президії Академії наук. У зв'язку з цим, дозволю нагадати останні найбільш значні проведені заходи. Так, змістовні пропозиції щодо вирішення зазначеної проблеми напрацьовані Комісією з питань подальшого підвищення ефективності діяльності НАН України та схвалені відповідною постановою нашої Президії. Серед них, зокрема, пропозиції щодо: суттєвого поглиблення співпраці з освітянами, створення в Академії відділення магістерської підготовки студентів провідних університетів, збільшення обсягів державного замовлення установам НАН України на підготовку наукових кадрів через аспірантуру, збільшення кількості та розмірів цільових грантів, стипендій та премій для молодих учених та інші.

Разом з тим внутрішні можливості Академії, на жаль, далеко не безмежні і сподіватися на радикальне покращення ситуації в питанні залучення молоді до наукової га-

лузі без масштабної державної підтримки неможливо. Низку дуже важливих питань було розглянуто на спільному засіданні нашої Президії та Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, а також на спільному засіданні з Колегією Міністерства освіти і науки України, які відбулися наприкінці минулого року.

Під час підготовки питання, запропонованого до вашої уваги, було проаналізовано значний масив пропозицій наукових установ. Частина з них знайшла належне місце у тексті проекту постанови та додатку до неї. Разом з тим низка пропозицій може бути реалізована лише на державному рівні.

Тому запропоновано підготувати аналітичну записку до владних структур. Передбачається, що вона буде містити пропозиції щодо вирішення житлової проблеми (а вона, на нашу думку, є найбільш болючою для сучасної наукової молоді), підвищення престижу праці науковця незалежно від його віку, оплати праці вченого, довготермінового стажування в провідних наукових центрах, а також сприяння участі молоді у престижних міжнародних форумах та вирішення питань дозвілля та оздоровлення наукової молоді.

ВИСТУПИ УЧАСНИКІВ ЗАСІДАННЯ

А.Г. ЗАГОРОДНІЙ,
академік НАН України,
директор Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України

У доповіді Віталія Дмитровича Походенка особливо підкреслювалася необхідність такої форми залучення та закріплення наукової молоді, як присудження премій і надання різноманітних грантів. Це дійсно дуже важливо, і їх існує порівняно

багато. Очевидно, що ця форма роботи заслуговує на всіляку підтримку, тим більше, що вона дуже позитивно сприймається молодими вченими. Особливо позитивні відгуки отримала практика заслуховування на засіданнях Президії наукових повідомлень

молодих науковців та надання їм відповідних грантів. Якщо врахувати, що в багатьох інститутах проводяться свої конкурси, за які присуджують премії, то можна сказати, що у справі морального заохочення талановитої молоді є певний поступ та досягнення, які дійсно відчутні. Але є ще одна дуже важлива обставина. Талановита молодь, студенти та аспіранти хочуть не просто проводити наукові дослідження, а бути причетними до новітніх наукових досліджень, що проводяться на світовому рівні. Вони також хочуть бути впевнені в тому, що дослідження, які їм пропонують, належать до таких. Я не наслідуюсь брати на себе право давати загальні рекомендації, а просто розповім, як в Інституті теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України намагаються вирішити цю проблему.

По-перше, подвійна, або білатеральна аспірантура, коли аспірант одночасно навчається в аспірантурі нашого інституту і якогось європейського університету. Час ділиться 50 на 50, і хочу зауважити, що домовленості стосовно такого розподілу часу виконуються. Наші аспіранти повертаються до нас і активно працюють з науковими керівниками. Якби ми на таку форму не пішли, ми цих науковців просто втратили б, оскільки вони хочуть брати активну участь у світовому науковому процесі.

По-друге, діяльність науково-освітнього центру, який ефективно працює впродовж 8 років при нашому інституті. Основна його ідея — науковий супровід майбутніх учених від шкільних лав (старшокласників фізико-математичного ліцею) через університет до аспірантури і захисту кандидатської дисертації. Для школярів, як і для студентів і аспірантів, читають додаткові курси з фізики і математики. Щорічно ми проводимо конференції, в тому числі міжнародні. Нещодавно започатковано практику запрошення провідних європейських професорів з Росії, Великої Британії, Швейцарії, Ні-

меччини для проведення тижневих лекційних курсів з найновіших розділів теоретичної фізики, наприклад з проблеми удосконалення стандартної космологічної моделі Хола, теорії мезоскопічних систем і багатьох інших цікавих питань. Скажу, що ці лекції відвідують не лише студенти та аспіранти, але й наукові співробітники. Ці заходи дають змогу відчутти і зрозуміти, що актуальне в наукових закладах світу.

По-третє, це використання сучасних інформаційно-обчислювальних технологій. Створення GRID-мереж дає можливість нашим науковцям брати участь у експериментальних роботах, які виконуються на установках в Європі та Сполучених Штатах Америки. При нашому науково-освітньому центрі спільно з Київським національним університетом ім. Тараса Шевченка організована віртуальна обсерваторія. Мета цих досліджень — вдосконалення космологічних моделей з використанням спостережень супутника «Інтеграл». Це дуже цікаво студентам, які вже не збираються за кордон, а хочуть продовжувати свою наукову діяльність в аспірантурі на Батьківщині. Є відчуття, що це дійсно приносить їм насолоду.

Існує багато форм заохочення молодих науковців, а от для студентів таких форм мало: лише одна премія, яка присуджується раз на рік. Дуже важливо знайти форми заохочення. Наведу такий приклад: член-кореспондент нашої Академії Віталій Петрович Шелест за рахунок доплати за звання члена-кореспондента НАН України зафундував кілька стипендій і премій для молодих науковців, зокрема для студентів. Нещодавно ми вручили ці стипендії і премії, і варто було побачити, з яким захопленням приймали їх студенти. Це було справжнє піднесення.

І останнє — житлова проблема, без вирішення якої всі наші намагання будуть розбиватися і сходити нанівець.